

Állandósult szókapcsolatok (T)

1. Fogalma, jellemzői

- állandósult szókapcsolat (frazéma): az állandósult nyelvi formák alakjukat tekintve szószerkezetek vagy mondatok, jelentésük azonban egységes, állandó. Formájuk kötött, csak némely esetben alakíthatók át. Az alakjukhoz hozzátapadt a jelentésük.

Jellemzői:

- általában változtatás nélkül, ugyanabban a formában kerülnek be a nyelvbe → nyelvi panelnek is hívják
- alakjuk nem változtatható, mert azzal a jelentés is megváltozik
- ezeket a szerkezeteket idegen nyelvre fordítani csak körülírással lehet pl.: Addig jár a korsó a kútra, amíg el nem törik. → jelentésük átvitt értelmű
- egy nagyobb közösség által ismert hagyományt őriznek
- jelentésük abban a közösségben érvényesül, ahol létrehozták és használják őket
- nemcsak az irodalom, hanem a köznyelv is gyakran használja
- a diáknyelv és a szleng sok állandósult szókapcsolatot hoz létre pl. Kevés vagy, mint öreganyámban a jóindulat.
- az állandósult szókapcsolatokkal foglalkozó nyelvészeti terület a frazeológia

2. Az állandósult szókapcsolatok fajtái

- a) szólás: Olyan állandósult szókapcsolat, amely nem teljes mondat, általában ki kell egészíteni az alannyal (rejtett alany). Alakja ezért módosítható. Gyakran a népnyelvből erednek.
pl.: Elveti a sulykot., Nincs sütnivalója., Olajra lép.
- b) szóláshasonlat: Olyan szólás, amely összehasonlítást tartalmaz.
pl.: Él, mint Marci Hevesen. Bámul, mint borjú az új kapura. Szegény, mint a templom egere.
- c) közmondás: Ősi népi bölcsességet, megfigyelést rögzítő állandósult szókapcsolat. Gyakran ítéletet is megfogalmaz, tanító szándékú is lehet.
pl.: Ahány ház, annyi szokás. Addig jár a korsó a kútra, amíg el nem törik. Szegény embert az ág is húzza.
- d) szállóige: Ismert személyek, alkotások híressé vagy hírhedté vált gondolatai.
pl. Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés. (Shakespeare), Vétkesek közt cinkos, aki néma. (Babits Mihály)
- e) közhely: Olyan állandósult szókapcsolatok, amelyek a gyakori használat miatt elvesztették jelentésüket, kiüresedtek.
pl.: Az idő majd mindent megold., Van ilyen., Ezt dobta a gép.

További szerkezetek:

- f) társalgási fordulatok: véleményem szerint, szeretném megragadni az alkalmat
- g) köszönésformák: Isten hozott! Szervusz!
- h) mesei fordulatok: egyszer volt, hol nem volt, mentek, mendégéltek
- i) körülírások-metaforikus kifejezések: révbe ér, ütött az utolsó órája
- j) szitkozódások: A fene egye meg! A szél fütyüljön a talpa alatt!

k) időjárási megfigyelések: Májusi eső aranyat ér. Piros az ég alja, szél lesz.